

נחלת ה'

גליון תורני בעניני ארץ הקודש נחלת ה' - גליון 69 פרשת שופטים

נחלת ה' דא ארץ החיים, והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים - נחלת ה' (זוה"ק וילא קטו, א).

דבר העורך

ואקרא חרב על הארץ ועל ההרים ועל הדגן ועל התירוש ועל היצהר ועל אשר תוציא האדמה ועל האדם ועל הבהמה ועל כל יגיע כפים.*

כפי שראינו הנביא מקפיד להודיע לנו שבנואה זו היתה באחד לחודש השישי, הוא חודש אלול, וצריך להבין מדוע בנואה זו קשורה לחודש אלול, מדוע דווקא בחודש אלול צריך היה הנביא לעורר את עם ישראל על בנין הבית.

ואפשר לבאר את הענין בשני אופנים [שבאמת הם משלימים זה את זה].

א. אופן ראשון הוא על פי שכתב הסבא מקלם זצ"ל בביאור מהותו של חודש אלול, וז"ל: "חודש אלול האהוב והנחמד באותות השמים, כמו שכתב הרמב"ן ז"ל כי מזלו מזל בתולה, להורות על האהבה לכנסת ישראל, ובחר להם החדש הזה להכין לבם לאביהם שבשמים, להוסיף אהבה על אהבתם בהתקרבותם אליו יתברך" (חכמה ומוסר ח"א, פה; כתבי הסבא מקלם פנקס הקבלות, עמוד ס"א).

ויסוד דבריו מבוואר ג"כ בדברי הב"ח (או"ח תקפ"א) הידועים: "אני לדודי ודודי לי ראשי תיבות אלול, וסופי תיבות עולה ארבעים, כנגד ארבעים יום מראש חדש אלול ועד יום הכפורים, כי באלו ארבעים יום התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה ואז דודו קרוב לקבל תשובתו מאהבה".

וממילא מובן היטב מדוע דווקא חודש אלול הוא הזמן המתאים להתעורר על בנין בית המקדש, ששם הוא מקום ההתקרבות בין הקדוש ברוך הוא לעם ישראל, ולכן דווקא בחודש זה הוכיח הקדוש ברוך הוא את עם ישראל על כך שלא התאמצו בשביל בנין בית המקדש.

ב. ובאופן נוסף יש לבאר על פי מה שביאר הרמח"ל (מאמך החכמה) מדוע בראש השנה אנו מתפללים על מלכות ה' וזה לשונו: 'ואולם ביום ראש השנה האדון ב"ה עומד כביכול בבחינת מלך על עולמו, ועל כן הנה השעה ראויה להתפלל לפניו שיגלה מלכותו לגמרי בעולם, ויתוקן העולם על ידי זה, עד כאן לשונו.

ומטעם זה אנו מתפללים 'ובכן תן כבוד ה' לעמך... שמחה לארצך, וששון לעירך, וצמיחת קרן לדוד עבדך, ועריכת נר לבן ישי משיחך במהרה בימינו'.

וביאר הרמח"ל (מאמך החכמה): "והנה לשתתחוק הקדושה כראוי צריך שיהיו ישראל בארץ ישראל, כי הם עם הנבחר והיא הארץ הנבחרת, ובישראל ימלוך מלך מבית דוד שהוא המלך הנבחר ובו נקשרים כל ישראל ליקשר בקדושה, ואם אחד מהתנאים האלה חסר - אין הקדושה מתחזקת כראוי, ואמנם על פי הסדר הזה מתפללים.. על הארץ והיינו שמחה לארצך וכו' ואחר כך על מלכות בית דוד והיינו צמיחת וכו', עכ"ל.

ומעתה מובן היטב מדוע אלול, שהוא זמן ההכנה לראש השנה, הוא הזמן המתאים לעורר על בנין בית המקדש, ששם מתחזקת מלכותו של הקדוש ברוך הוא בעולם הזה.*

לאחר שאנו רואים את נבואתו של חגי שנאמרה בראש חודש אלול אנו חייבים יכולים להתעורר על מהות עבודתנו בחודש זה. אין ספק שאלול, וימי התשובה שאחריו, הם הימים המתאימים לתיקון המעשים הפרטיים שלנו, אבל יותר מכך אנו צריכים להתבונן בימים אלו על המגמה הכללית של עבודת ה' שלנו, וביותר על המגמה הכללית של הנהגת הקדוש ברוך הוא בעולם, זהו התפקיד שלנו, וכפי שאומרים חז"ל (מדרש שו"ת טוב שמואל י, הובא בש"ס ט"ז ג, ה): בשלשה דברים מאסו בני ישראל בימי רחבעם: במלכות שמים, ובמלכות בית דוד, ובבית המקדש, הה"ד (מלכים א' יב, טז): 'מה לנו חלק בדוד' כמשמעו 'לאהליך ישראל', אל תקרי 'לאהליך' אלא 'לאהליך' דאיה ביתך דוד' זה בית המקדש, אמר ר"ש בן מנסיא: אין מראין סימן טוב לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן: אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' (הוא ג, ה), זו מלכות שמים, זאת דוד מלכם' כמשמעו 'פחדו אל ה' ואל טובו' זה בית המקדש כמה דאת אמרת (דברים ג, כה): 'ההר הטוב הזה'.

והתפקיד הזה הוא במיוחד בדור שלנו וכפי שאומר הנביא: 'אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם, ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים', במיוחד באחרית הימים התפקיד שלנו הוא לבקש את ה' ואת דוד ואת בית המקדש, ועל ידי זה אכן נזכה וה' יתברך יראה סימן טוב לישראל במהרה, וכדברי רבי שמעון בן מנסיא.

בברכת התורה, העורך

אילו היה באפשרותנו לשמוע היום את השיחה שמסר החפץ חיים בראש חודש אלול בפני קהל שומעיו, כל העולם היה רועש מהתרגשות על גודל הזכות שנפלה בחלקנו, קל וחומר אם היינו יכולים לשמוע את שיחתו של אחד מרבותינו הראשונים, ולדעת מה היא ההדרכה שהוא נתן לקהל שומעיו כיצד לנצל את ימי האלול החשובים, ובדאי אם היה באפשרותנו לשמוע שיחה מפני אביי או רבא או אחד מהתנאים הקדושים. אך בידינו נשתמרו דברים שדיבר אחד מרבותינו הנביאים בפני קהל שומעיו ביום ראש חודש אלול, ממה ששמע מפני הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו.

ונביא ראשית כל את דברי הנביא ונבאר אותם, ולאחר מכן נבאר מדוע נבואה זו קשורה דווקא לחודש אלול, ומדוע יש בהם הדרכה לחודש אלול במיוחד.

וכך מסופר בנביא (מגי א, א-ב): 'בשנת שנים לדריוש המלך בחדש הששי ביום אחד לחדש' הוא ראש חודש אלול, והיה דבר ה' ביד חגי הנביא אל זרבבל בן שאלתיאל פחת יהודה ואל יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול לאמר. כה אמר ה' צבאות לאמר: העם הזה אמרו לא עת בא עת בית ה' להבנות'. כלומר עם ישראל סברו שעדיין לא הגיע הזמן לבנות את בית המקדש, מכיון שהם ראו שהאיבים מנעו מהם לבנות את בית המקדש (כ"ט).

ועל כך מוכיח אותם ה' ביד הנביא (ס, ג-ד): 'ויהי דבר ה' ביד חגי הנביא לאמר. העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב'. - וכי רק בשבילכם הגיע העת, שאתם תשבו בבתיכם הספונים ומכוסין בתקרות והבית הזה ישאר חרב כשהיה בתמיה (מלכות זול).

המלבי"ם שם מרחיב ומבאר את התוכחה: 'שהיה מקובל ביד האומה מפני הנביאים, שלפני הגאולה האמיתית צריך שיהיו מופתים בשמים ובארץ ושיהיה מלחמת גוג ומגוג, כמו שניבאו כל הנביאים שניבאו על אחרית הימים, והם ראו שבעת ההיא לא היה שום דבר מן ההכנות שצריכים להיות קודם הגאולה, אמרו: 'לא עת בא עת' רוצה לומר שעדיין לא יש העת שהיא הכנה על ביאת העת שיבנה בית ה', ואין נאמר שבא עת הבנין אם עדיין לא יש העת שצריכה להיות קודם הבנין, כמו האותות והמופתים, וגם שתנאי הבנין שיהיה להם מנוחה מן האיבים תחילה עת שהיה בעת בנין בית שלמה, וגם עת המנוחה לא הגיע שהם משועבדים למלכי מדי ופרס, ועת הגאולה צריך להיות קודם עת הבנין'.

ועל כך אומר להם הקדוש ברוך הוא: 'העת לכם אתם לשבת בביתכם' וכו' - רוצה לומר: וכי על זה שתשבו בבתיכם ספונים יש עת, הלא גם לזה צריך שיבא העת שיעדו הנביאים שתשבו בשלוח ואין אתם שואלים בזה על עת מיועד, והבית הזה יהיה חרב? ע"ז תשאלו אם הגיע העת? עד כאן דברי המלבי"ם.

כלומר עם ישראל אמרו שלא יתכן שהגיע הזמן של בניית בית המקדש, שהלא לפני הגאולה צריך שיהיו אותות ומופתים בשמים ובארץ, ועל כך בא הנביא ואומר שמה שצריך ניסים ומופתים הוא דווקא קודם הגאולה השלימה בידי משיח בן דוד, אבל לא לענין בנין בית המקדש [וכמו שאמרו בירושלמי (מעשר שני ה, ב): 'שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד'].

ועל זה הוכיח אותם הנביא, שאם אתם מחמירים על בנין בית המקדש, להתנות את בניינו לפי תנאי הגאולה השלימה - תחמירו גם על בתיכם הפרטיים, להתנות את בניינם לפי תנאי הגאולה השלימה. אלא שלגבי הבתים שלכם אתם מסכימים לקבל שגם קודם בא הגאולה השלימה אפשר לבנות אותם בהידור גדול יותר מהבית שהיו לכם בגלות, ואם כן אותה סברא תאמרו גם כלפי בית המקדש.*

וממשיך הקדוש ברוך הוא להוכיח אותם (ס, ה-ו): 'ועתה כה אמר ה' צבאות שימו לבבכם על דרכיכם. זרעתם הרבה [תבואה] והבא מעט, אכול ואין לשבעה [אתם אוכלים ואינכם שבעים], שתו ואין לשכרה, לבוש ואין לחם לו [הלבוש אינו מחמם אתכם], והמשתכר [ומי שהוא משתכר במקו וממכר וכדומה] משתכר אל צורו נקוב [כלומר אין בו ברכה וכאלו שם את השכר בצורו נקוב והוא נופל מתחת]'.
ולכן אומר להם הקדוש ברוך הוא (ס, ז-ח): 'כה אמר ה' צבאות שימו לבבכם על דרכיכם. עלו ההר והבאתם עץ ובנו הבית וארצהו בו ואכבדו ואכבדה אמר ה'.

וממשיך שוב הקדוש ברוך הוא להוכיח אותם (ס, ט-י): 'פנה אל הרבה והנה למעט והבאתם הבית ונפחתו בו יען מה נאם ה' צבאות יען ביתי אשר הוא חרב ואתם רצים איש לביתו. על כן עליכם כלאו מטה והארץ כלאה יבולה.

מלכות בית דוד - מנח 'מלכות השכינה'

סימן ד: בבקשת מלך בימי שמואל – נתגלתה המאסה בג' דברים.
סימן ה: מצות שלוח מרגלים, ומצות מגוי מלך – וההשואה ביניהם.
סימן ו: זקנים שאלו מלך בהגן.

סימן א: מלכות 'משית בן דוד' - מפח 'כבוש ארץ ישראל'.
סימן ב: בבקשת מלך בימי שמואל – הקדימו מלכות אדם ל'מלכות השכינה'.
סימן ג: בבקשת מלך בימי שמואל – הקדימו מלכות יוסף למלכות דוד.

סימן א

מלכות 'משית בן דוד' - מפח 'כבוש ארץ ישראל'

נכתב ב'חדושי רבי שפטיה' (סימן ק"ו) – להגלוך כפי שפטיה סגל ז"ל – סלמיקס של מלכו ויגנו אג"ר כיהו בעל ליפוזין והג"ר מאיר שנקמה בעל האור שמת ומקדש של אג"ר ימקח ילקח דיסקויו, והג"ר ז"ל ונפלא זיע"ה. ס"ס עמ"ה):

"הרי מפרש בדבריו, שמצות עשה זו היא על כל יחיד ויחיד להתישב בארץ ישראל, ולקבש את מקום שבתו. וכן המצוה לקבש את כל הארץ מסת יד שלטון ישראל... וברור, כמו שלא יתכן כבוש בלי סכונים, וכמש"כ הרמב"ן עצמו בחמש (דברים כח) גבי מלחמה .. כן גם לשיבת ארץ ישראל הנלקחת משוש זיה, שממנו לומדים לשיבה, וכבוש זוטא במקום הישיבה, הוא אפלו כשיש סכון בדבר...."

וממילא הוא הדין לאידך גיסא, שגם כאשר יד ישראל תקיפה בארצם, אמנם אם יש עכו"ם שיושב בארץ ישראל – יש כאן "כבוש זוטא" של העכו"ם במקום שבתו.

ולכן בזמן שמואל הנביא – למרות שעם ישראל שלט בכל ארץ ישראל גם על הגוים שישבו בה – מפל מקום מפיו שנשאר גויים לשבת בעלמך מארץ ישראל, הרי הנה בזה "כבוש זוטא" של הגוים באר"י, ולא נשלמה מצות "כבוש ארץ ישראל".

ב. החסרון ב'כבוש ארץ ישראל' - גרם חסרון במלכות השכינה.
הנה, ארץ ישראל היא גוף השכינה (כמ"ל וואלי זלמאית כמ"ג), ואין לשכינה התחייבות פי אם בהיותה בגופה ארץ ישראל, וכמש"כ (דברים טו ט): 'לא בצדקה ובדבר לבקב אתה בא לרשת את ארצם פי ברשעת הגוים האלה ה' אלהיך מורישם מפניה ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב.

ובאר רמ"ד וואלי זיע"ה (דברים, משנה למנה, עמ"ה כח – כט):
"ולמען הקים את הדבר" – למען הקים את המלכות (= השכינה) דאיהי רנא ד'דבר', שאין לה תקמה בשלמות פי אם בארצה, משום דהיא נשמתא קדישא בגופא מגיש [= שאז השכינה שהיא הנשמה – שורה בארץ ישראל שהיא גוף השכינה]."

כלומר, הקב"ה הביא את עם ישראל לארץ ישראל אע"פ שאינם ראויים – בגלל שתקוה נקמת השכינה תלוי בקב ששם ישראל יכבושו את ארץ ישראל. וזהו כמו שנשמת האדם, שאין הנשמה מגיעה לשלמותה – אלא בהיותה בגוף האדם, וכמש"כ הרמב"ם (ל' דעת פגונוט סימן עב, עמוד ט):
"והרי עתה תועלת לנשמה עצמה בהשלימה את הגוף – להתעלות היא מעליו לעליו, ולהוסיף פת על פת ויקר על יקר" (ועין דבר ה"ה להנחמ"ל – חלק א', סימן ג, סעיף יא-ט).

וכך הוא בענין השכינה נשמת ארץ ישראל – שאינה מגיעה לשלמות מלכותה – אלא בהיותה בתוך גופה וכו"ל. משום שעל ידי זה היא משלימה את גופה ארץ ישראל ובניה היושבים בה, ובזכות זה היא זוכה לעלות לפני קוב"ה ולהתחבב לפניו ולומר לו: 'ראה באיזה ארץ ובנים אני באה לפניך', ומרב חביבות הקב"ה משפיע עליה שפע קדש ובונה אותה.
[וכמו"כ כתב רמ"ד לענין בית המקדש - (דברי הימים עמוד קמט): 'והנה כבר ידוע שבניו בית המקדש הוא אשר גרם קימה שלמה אל המלכות (=השכינה) דאיהי רנא ד'דבר', והיא שאמרי: ויקם ה' את דברו אשר דבר'].

ג. החסרון במלכות השכינה' - גרם חסרון במלכות בית דוד'
ומפיו שיש חסרון במלכות השכינה – ממילא אין העמדה למלכות בית דוד – פי כל כוחה של "מלכות בית דוד" הוא מפח "מלכות השכינה", וכפי שראויים מהכתוב (אע"פ ג, ט): "אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' א-להיהם ואת דוד מלכם ופקדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים". ודרשו חז"ל (מקדש שמי טו סגולא פ"א):

- א. "אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם - זו מלכות שמים.
 - ב. ואת דוד מלכם - זו מלכות בית דוד.
 - ג. ופקדו אל ה' ואל טובו - זה בנין בית המקדש שייבנה במהרה בניינו.
- ואמרו חז"ל (יב"ט ק"ד ט"ז פ"ט):
- דוד המלך נקשר בשמו [=בשכינתו - הנקראת 'שמו' - משום שעל ידה הקב"ה מוציא לפעל את רצונו, ונמצא שהשכינה מגלה את פנימיות רצונו, פשמו של אדם שמגלה על פנימיותו] יותר מפל בני העולם, שכתוב (אע"פ ג) 'ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם' גוי'. הנה דוד קשור בשמו.

פי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבתי: שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא: (דברים יז, טו-טז).

ראויים מהחורה, שמלכות בית דוד תלויה בכבוש ארץ ישראל, שבתחלה צריך שיתקבם 'פי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך וירשתה וישבתה בה'. ורק אח"כ 'ואמרת אשימה עלי מלך... שום תשים עליך מלך...'

וכן מפרש בגמרא (סנהדרין כ"ג):
תניא רבי יוסי אומר: שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהקריט נרעו של עמלק, ולכנות להם בית הבחירה.
ופירשו: דבכלהו כתיב ורשה וישיבה – במלך כתיב 'וירשתה וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך' (דברים יז).

וכן רואים במנהגד לגבי מלכות בית דוד, שהוא תלוי בבנין ירושלים [ובנין ירושלים] - פולג "כבוש ירושלים" ביד עם ישראל (עין כמ"ל ויחזקאל לו"ג) ו"כבוש ירושלים" פולג "כבוש כל ארץ ישראל" (עפ"י זוט"ק וז"ל ק"מ).

וכפי שראויים בסדר הברכות בתפלת י"ח, שבתחלה הוא ברפת "ולירושלים עירך", ורק אח"כ הוא ברפת "את צמח דוד", וכדאיתא בגמרא (מגלה יז, ט): "וכיון שנגבית ירושלים בא דוד שצמח (אע"פ ג-ט) אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם".

וכן כתוב (שע"ט טו ט) 'ובא לציון גואל ולשבי פשע בנעקב נאם ה'. ופירשו"י (מקדש חז"ל):

"ובא לציון גואל - כל זמן שציון חרבה עדין לא בא הגואל".

השעם לכך שמלכות בית דוד תלויה בכבוש ארץ ישראל – נתבאר בדברי הרמב"ם ל', שזהו משום שמלכות בית דוד' מקבלת כוחה מפח 'מלכות השכינה', ומלכות השכינה תלויה בכבוש ארץ ישראל.
וכך אומר הרמב"ם ל' (ספאניס חלקים לממ"ל פתח ז):

מלכות בית דוד לא נגלתה מיד. אלא בזמן שנגנסו ישראל לארץ - עמדו להם שופטים עד שאול.

וסוד הענין הוא, שעדין השכינה לא נתישבה במקומה כמו שראוי. ולמה? אלא אותם העמים שהשאירו ישראל בארץ (עפ"י שופטים פ"ב) – גרמו זה שלא נתישבה שמה השכינה כראוי, לפיכך נתקמו ישראל על ידי השופטים, עד שבא שאול שאז התחיל לקחת המלכות, אבל לא התקמה בידו, עד שבא דוד והמלכות עמדה במקומה....

- מזכירים כאן ג' פגמים שהשפיעו זה על זה כשרשתה.
 - א. נשתפרו גוים בארץ ישראל, וממילא ה"כבוש ארץ ישראל" לא הנה בשלמות.
 - ב. החסרון ב'כבוש ארץ ישראל' - גרם חסרון במלכות השכינה.
 - ג. החסרון במלכות השכינה' – גרם חסרון במלכות בית דוד.
- ונבא לבאר הדברים אהד לאהד בס"ה.

א. נשתפרו גוים בארץ ישראל, וממילא ה"כבוש ארץ ישראל" לא הנה בשלמות
וכמש"כ הרמב"ן בספר המצוות:

מצוה רביעית שנוצטוונו לרשת את הארץ אשר נתן האל ויתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבה ביד זולתנו מן האמות או לשממה. והוא אמרו להם (מפסי על ומצ"ז טס) והורשתם את הארץ וישבתם בה פי לכם נתיי את הארץ לרשת אתה והתחלתם את הארץ.

ופרט אותה להם במצוה זו כלה בגבוליה ומצריה... - שלא יניחו ממנה מקום.

וזו היא שחכמים קורין אותה מלחמת מצוה. וכן אמרו בגמ' (סוטה מ"ה, ט) אמר רבא, מלחמת יהושע לכבוש - דברי הכל חובה .. ומאמרם מלחמת יהושע לכבוש [וחבה] תבין פי המצוה הזו היא הכבוש ... א"כ היא מצוה עשה לדורות מתקב כל אהד ממנו, ואפלו בזמן גלות, כפידוע בתלמוד במקומות הרבה....

ש'מלכות בית דוד קשויה במלכות שמים
שנה בכל הזמנים. ולכן תראה שאמר הנביא:
ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם -
פאלו היו כפניכול שוים בכל העוננים
שלהם" (כמ"ד ואלו פלאים, ח"ב, עמוד תשל"ו).
א"כ מזה שמלכות שמים ומלכות בית דוד
שוים בכל עניניהם כפניכול - ממילא מוכח שכל
כוחו של 'מלכות בית דוד' בא מכוחה של
'מלכות שמים', שהרי כשאתה רואה אב ובנו
שוים בכל תכונותיהם - אתה מבין שכל כוח
הבן בא מכח האב, ואין לבן מעצמו כוח ללא
כח האב, כי אם הייתה לבן תכונה עצמית - הרי
הנה צריך להיות, שבאותה תכונה הוא יהיה
שוה מהאב.
ועפ"ז יש לבאר הגמרא (מגלה יו, ט): "וכיון שנגבית
ירושלים בא דוד שצאמר (ס"ט ג-ס) אחר לשבו בני ישראל
ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם". והיינו, שפסוק
זה למדים שכל כוחו של דוד בא מכח השכינה וכנ"ל,
וממילא בע"כ שצריך להקדים מלכות השכינה המלויה בבגד
ירושלים - למלכות דוד. (וכנ"ל).

"ירושלים הוא דוד, ודוד הוא ירושלים"
וכן מוכח גם מבפנת "וירושלים עירך" -
**ש'מלכות שמים' ו'מלכות בית דוד' שוים בכל
עניניהם כפניכול, וממילא מוכח שכל כוחו של
'מלכות בית דוד' בא מכוחה של 'מלכות
שמים'.**
שהנה הקשה הב"ח או"ח סימן קי"ח:
"שאלני מה"ר שפתי סגי נהור נר"ו, למנהג
אשכנז שאומרים בפפנת בונה ירושלים
ובנה אותה בקרוב בנימינו בנין עולם, וכסא
דוד מהרה בתוכה תכין. בא"י בונה
ירושלים" - דלא הנה כדק"ל כשמואל בפרק
ערבי פסחים (קו, ט) דצריך מעין חתימה סמוך
לתחיתה...
ונראה ששאלת וכסא דוד וכו' היא שאלת
בנין ירושלים ממש...
וביותר כתב רמ"ד וואלי:

"שירושלים הוא דוד, ודוד הוא ירושלים,
וכלא רנא תנא, פי נקשרו זה בזה ובבחינה אחת נבחרו שניהם". (ומלכס עמוד
ק"ט), [וכל ארץ ישראל בכלל ירושלים. (חכר וגל קיד)].
וכתב הגר"א (פלאי אלמות פקכות נח"ל) שמש"כ (שעניו נהג): "ואצרתה לכם ברית
עולם חסדי דוד הנאמנים" - "חסדי דוד' הם ירושלים וביהמ"ק.

'והארץ אופר' - זה דוד המלך

המקור לכך - שירושלים ודוד בחינה אחת הן - ממש"כ בפפשת פקחותי
(ויקרא טו, מט): "ויוכרתי את בריתי יעקוב ואף את
בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אופר והארץ
אופר". - "מהו והארץ אופר - אלא לאכללא
עמהו דוד מלכא" (חכר פפלה ע ט). וכן בזהר
תדש פפשת חקת (פס, ט): "והארץ אופר -
ארעא קדישא - ספת דוד".

כלומר, שהשכינה וגופה ארץ ישראל - היא
בבחינת דוד המלך. משום שדוד המלך הוא
הרגל הרביעית במרפכה (חכר ולחמטו רכס, ט). וכן
ארץ ישראל היא הרגל הרביעית במרפכה (חכר
לך עה, ט).

וכן כתב הגאון רבי יוסף ענגיל בעל אתוןן
דאורייתא (פספך "לוללות יוסף", חלק ג, ע"ג טכ, ואלף
- ממלך דוד, סימן ט) שמש"כ "והארץ אופר" -
היא השכינה, והיא ארץ ישראל, והוא דוד
המלך, ששכלם בבחינה אחת. וכלם מתאחדים
עם ג' האבות שפחותים בתחלת הפתוח "ויוכרתי
את בריתי יעקוב וגו'".

והראה בזה נפלאות לבאר דברי המשנה (פעינת
ט"ו, ט):

**"על השביעית הוא אומר, מי ששענה את דוד
ואת שלמה בנו בירושלים, הוא יענה אתכם
וילמע בקול צעצעתכם היום הזה. ברוך אתה ה'
המרחם על הארץ".**

וקשה, שהרי אין הסתימה מעין הפרכה.
ובאר, שהפרכה השביעית - רומז לשכינה
(שהיא הנמה השביעית, פלוע מהפסוק לך ה' הגולה וגו'
הממלכה), ובה מן פרים דוד ושלמה (מלכות בית
דוד), והארץ. - ששכלם בחינה אחת הן. עיי"ש
בפרכה.

ומאחר שראינו שירושלים ודוד בחינה אחת הן
- ממילא מוכח כנ"ל, שכל כוחו של 'מלכות בית
דוד' בא מכוחה של 'מלכות שמים', שהרי
כשאתה רואה אב ובנו שוים בכל תכונותיהם -
אתה מבין שכל כוח הבן בא מכח האב. (וכנ"ל).

ומעתה מבאר הענין שפתחנו בו, שבתחלה צריך שיתקדם 'כי תבא אל הארץ...
וירשמה וישבתה בה', ורק אחר כך: 'ואמרת אשימה עלי מלך', וזהו משום
שכל כוחו של המלך - הוא מכוחה של מלכות השכינה, ומלכות השכינה תלויה
בכבוש ארץ ישראל - וירשמה. וכנ"ל.

**תלה השמדת מלך בכניסתו לארץ - שהיא פנגד מלכותא
דשמיא**

נתבאר במאמרנו, שבתחלה צריך שיתקדם 'כי תבא אל הארץ...
וירשמה וישבתה בה', ורק אחר כך: 'ואמרת אשימה עלי מלך',
וזהו משום שכל כוחו של המלך - הוא מכוחה של מלכות השכינה,
ומלכות השכינה תלויה בכבוש ארץ ישראל - וירשמה. וכנ"ל.
וכן באר הרדב"ו (רבו של האר"י) על הגמרא (סנהדרין כג, ט) "ל -
שמוני מלך תלוי בכניסתם לארץ, וזה לשונו (מלכות דוד - מטס
תקפ"ו):

ועל דרך הסוד: המלך קבלתו ממדת המלכות [השכינה] -
שהיא המנהגת העולם, שצאמר (ספלים לג, ט): "וכל מעשהו
בצמינה" [=שכל מעשיו והנהגתו של הקב"ה - הם דרך השכינה הנקראת
'אמינה'].

וכתוב (מט"ו, ט): 'בי מלכים ימלכו' [=שהשכינה אומרת: 'בכת
מלכותי - ימלכו המלכים'].

וזה שאמר רז"ל (ראש הסנה כה, ט) בקדוש החדש [=שהוא כנגד
התחדשות מלכות השכינה] - 'דוד מלך ישראל חי וקיים',
והמשילו אותו (ספר הכסוי סימן קלו) לנחם הנבנית לעתים
ונפרכת לעתים. [=ש'מלכות דוד' מקבילה לנחם - 'מלכות השכינה',
כנ"ל באריכות. וכתב רמ"ד וואלי (שמואל-ג, ט) פהליס פט, לח): 'קריח
יפון עולם ועד בשחק נאמן סלה' (פהליס פט, לח) - כי הנהגת המתחזקים
מסורה לנחם שהיא בחינת המלכות [=השכינה], והיא מרומ עיניהם
וראי סדר הלבנה בחזיונה ובמלוכה. והיא מעידה על ההשפעה
שמתקמת על זרעו של דוד באותו הסדר עצמו. וז"ש 'ועד בשחק נאמן
סלה' [=השכינה עקה מהשמים-שמיים] - על מלכות בית דוד שהיה
משרשה ממש עכ"ל].

וממה שבארנו תבין מה שאמר רז"ל (סנהדרין כ, ט): 'ג'
מצות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ: למנות מלך,
ולהכרית זרעו של צמלק, ולבנות להם בית הבחירה".
וכלם רמז אחד, ולכן תלה אותם בארץ - שהיא כנגד ארץ
חפץ' מלכותא דשמיא [=השכינה].

ולפיכך אין ממנין בעלי אמונות בזויות - לכבוד הדגמא [לכבוד
השכינה - שהמלך דגממת].

ומשעם זה אין ממנין מלך בתחלה אלא על פי נביא ובית דין
של ע"א - שכן מלך הכבוד על פי בית דין של מעלה הוא
פועל בכל העולמות.

תמצית סימן א:

מלכות משיח בן דוד' - מכח כבוש ארץ ישראל'.

הטעם, משום שמלכות השכינה תלויה בכבוש ארץ ישראל [כמו הנשמה שאינה שלמה
אלא בהיותה בגופה], ואין כח למלכות בית דוד' אלא מפס' מלכות השכינה' [כפי
שרואים מקד שמוארעוטיהו שרין].

פי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך וירשמה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי
מלך' * רואים שבתחלה צריך לכבוש את ארץ ישראל, ורק אח"כ להעמיד מלך *
וכן רואים מקד שפגנו ירושלים [הפולל בכבוש ארץ ישראל] קודם למלכות בית דוד.

סימן ב

בבקשת מלך בימי שמואל - הקדימו מלכות אדם ל'מלכות השכינה'

לך...

(ט) ויאמר שמואל את כל דברי ה' אל העם השאלים מאתו מלך:
[תגובת עמי הארץ אל תוכחת הקב"ה (עין סנהדרין כג, ט) -

הנה רבי יהודה אומר: **שלה מצוות נצטוו ישראל בביאתו לארץ: למנות
להן מלך, ולבנות בית הבחירה, ולהכרית זרע צמלק. אם פו למה נצטוו
בימי שמואל? אלא לפי שהקדימו בית דוד.**

וקדם שנבא לבאור הדברים - נציע את סדר הפתוחים בשמואל (ט-טז):
[דברי הנביא אל שמואל -

(יט) ונאמנו העם לשמע בקול שמואל ויאמרו לא פי אם מלך יהיה עלינו: (כ)
והיינו גם אנתנו ככל הגוים וישפטנו מלכנו ונצא לפגינו ונלחם את
מלחמתנו.

(כא) וישמע שמואל את כל דברי העם ונדברם באזני ה': (כב) ויאמר ה' אל
שמואל שמע בקולם והמלכת להם מלך ויאמר שמואל אל אנשי ישראל לכו
איש לעירו:

[תוכחת שמואל לעם ישראל] -

(פכ) ופסוק יו: ויצעק שמואל את העם אל ה' המצפה: (יח) ויאמר אל בני
ישראל פה אמר ה' אלהי ישראל אנכי העליתי את ישראל ממצרים ונציל
אתכם מיד מצרים ומיד כל הממלכות הלחצים אתכם: (יט) ואתם היום מאסתם
את אלהיכם אשר הוא מושיע לכם מפל רעותיכם וצרותיכם ותאמרו לו פי
מלך תשים עלינו ועתה התנצבו לפני ה' לשבטיכם ולא לפיכם:

וינתקצו כל זקני ישראל ונבאו אל שמואל הרמתה: (ט) ויאמרו אליו הנה
אתה זקנת ובניך לא תלכו בדרכיך עתה שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים:
(ט) וברע הדבר בעיני שמואל פאשר אמרו תנה לנו מלך לשפטנו ונתפלל
שמואל אל ה':

[תוכחת הקב"ה לישראל] -

(ט) ויאמר ה' אל שמואל שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך פי לא אתה
מאסו פי אתי מאסו ממלך עליהם: (ט) ככל המעשים אשר עשו מיום העלתי
אתם ממצרים ועד היום הנה ונעבני ונעבדו אלהים אחרים פו המה עשים גם

ולאחר מכן ממשיך הנביא לתאר את המלכות שאול.

ומעתה הקשה רבי יהודה: למה הקב"ה הוכיחם על כך ששאולו מלך - והרי יש מצוה לשאל מלך, וכן"ל.

ותרץ 'אלא לפי שהקדימו על נדם'. - שבקשו מלך קדם הזמן.

'הקדימו על נדן' - הקדימו 'בקשת מלך' ל'כבוש ארץ ישראל' בשלמות ועקבו צריף לבאר שני דברים:

א. מה הפרוש 'לפי שהקדימו על נדן' - כלומר, שבקשו מלך קדם הזמן, על איזה זמן מדובר? ומה הפגם בהקדמה לאותו הזמן?

ב. ועוד קשה, שחז"ל אומרים שכל הפגם היה 'לפי שהקדימו על נדן', וקשה שבנביא משמע שעצם בקשת מלכות ב"ו - היא מרידה במלכות שמים, וכמש"כ פי אתי מאסו ממלך עליהם' - ואתם היום מאסתם את אלהיכם אשר הוא מושיע לכם מפל רעותיכם וצרותיכם ותאמרו לו כי מלך תשים עלינו'. ולפי"ז מה משנה אם זה בא כהקדמה או בזמנו.

והנה לפי המבאר בסמנין הקודם - הדברים מבארים, שהנה יש סדר למשנה: בתחלה צריך שיתקדם 'פי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך וירשתה וישבתה בה', ורק אח"כ 'ואמרת אשימה עלי מלך... שום תשים עליך מלך...'

תמצית סימן ב:

בבקשת מלך בימי שמואל - הקדימו מלכות אדם ל'מלכות השכינה'

ויל"ל, שאם היו מתנינים עד סיום כבוש הארץ, ושלמות מלכות השכינה - אזי המלך הנה מולך רק מפת מלכות השכינה, ואז לא היו יוצאים פלל ממלכות השכינה. מה שאין כן ב'שכינה' מלך בשר ודם קדם מלכות שמים - הוא מלך גם מפת עצמו.

'למה נענשו בימי שמואל [שבקשו מלך]? אלא לפי שהקדימו על נדן' (תוספתא וספרי) * ובאורו שהקדימו לבקש מלך קדם שסיימו לכבוש את ארץ ישראל * קשאי: בנביא מבאר שהפגם היה שבקשו מלך בשר ודם במקום מלכות שמים, ומשמע שאין חלוק אם זה מקדם או לא, ובחז"ל מבאר שכל הפגם במה שהקדימו *

סימן ג

בבקשת מלך בימי שמואל - הקדימו מלכות יוסף למלכות דוד

ויש לבאר עדמשי"כ לעיל (סימן ב) בענין הפגם שבקשו מלך קדם שסיימו לכבוש את ארץ ישראל, שאם היו מבקשים את המלך רק אחרי שסיימו לכבוש את אר"י, שאז מלכות השכינה נתבססה בשלמות - פי אז פת מלכות המלך היה מפת מלכות השכינה, ואין כאן מאיסה במלכות ה', כי גם מלכות המלך פלולה במלכות השכינה. וכמש"כ 'בי מלכים ימלכו'.

אך מכיון שהם בקשו מלך קדם שנתבססה מלכות השכינה בכבוש אר"י - זה מוכיח שהם רוצים מלך שפחת מלכותו הוא מפת עצמו, ולא מפת מלכות ה', ולכן זה נקרא שמאסו במלכות ה'.

וכן בענינינו, דהנה מלכות בית דוד בבחינת מלכות שמים, וכמש"כ רמ"ד וואלי (בפלאות, ח"ב, עמוד תשנ"ו):

'פי מלכות בית דוד קשורה במלכות שמים, ולכן המאורע שלהם שנה בכל הזמנים. ולכן תראה שאמר הנביא: 'ובקשו את ה' אלהיכם ואת דוד מלכם' - כאילו היו כביכול שרים בכל הענינים שלהם' [והארכנו בה בסימן א]. וממילא, אם הם היו מבקשים 'מלכות בית דוד' - זה היה נחשב בקשת מלכות השכינה, אך מכיון שהם בקשו מלך שאינו משבט יהודה - זה נחשב שהם בקשו מלך שפחת מלכותו הוא מפת עצמו, ולא מפת מלכות ה', ולכן זה נקרא שמאסו במלכות ה'.

לסכום: יש שני פרושים שהם אחד - לדברי חז"ל 'לפי שהקדימו על נדן': א. שהקדימו מלכות בשר ודם - למלכות השכינה (ונכ"ל בסימן ב' - עפ"י סמנין טו).

ב. שהקדימו מלכות משבט אחר - למלכות בית דוד (ונכ"ל בסימן הטומי - בדיברי סמנין טו).

ושניהם ענין אחד ממש הוא: שבקשו מלך שפחת מלכותו הוא מפת עצמו, ולא מפת מלכות ה', ולכן זה נקרא שמאסו במלכות ה'.

ובעצם הפרוש עפ"י הרמ"ח ל פרוש המאירי אחד הם, וכפי שהרמ"ח ל עצמו הזכיר את עקר דברי המאירי, שמכיון שבקשו מלכות בשר ודם קדם שסיימו לכבוש את אר"י ונתבססה מלכות השכינה - ממילא לא יכלו לקבל אלא מלך שאינו משבט יהודה, שרק הוא זה שיכול למלך קדם שנתבססה מלכות השכינה. פי מלך משבט יהודה - אין לו מעצמו כלום, אלא מה שמקבל ממלכות השכינה, וכל עוד שלא מתבססת מלכות השכינה - אין לו כח למלך פלל.

תמצית סימן ג:

בבקשת מלך בימי שמואל - הקדימו מלכות יוסף למלכות דוד

משבט יהודה או משבט אחר * ויש לומר, שאם היו מבקשים מלך משבט יהודה - אזי המלך הנה מולך רק מפת מלכות השכינה, ואז לא היו יוצאים פלל ממלכות השכינה, מה שאין כן ב'שכינה' מלך משבט אחר - הוא מלך גם מפת עצמו.

אמרו חז"ל (תוספתא סנהדרין ג:):

הנה רבי יהודה אומר: **'שלוש מצוות נצטוו ישראל בביתאון לארץ: למנות לזמן מלך, ולבנות בית הבחירה, ולהכרית זרע עצמלק. אם בן למה נענשו בימי שמואל? אלא לפי שהקדימו על נדן** (וכן הוא בספרי ארומים פ"א).

ובאר המאירי וזה לשונו (הקדמה לתהלים):

שהמלוכה כבר נתבעדה בנבואת יעקב אבינו לשבט יהודה, שנאמר 'לא יסור שבט מיהודה ומחזק מבין רגליו עד כי בוא שילה ולו יקחה עמים'. ובזמן שמואל הנביא לא היה בשבט יהודה ראוי למלך, ולזה היה קשה בעיני האל ות' על שלא נתאחררה הבקשה - עד עמוד ביהודה ראוי למלכות (וכ"כ סמנין טו בארומים י"א, ט).

[עין זכר ויזק (כפ"ל, ט): 'בא וראה, שאול המלך נשל מלכות, למה? משום שצדו לא הגיע זמנו של דוד לזה, שהרי מלכות היתה נדאי של דוד, ובא שאול ולקח אותה. כיון שהגיע זמנו של דוד לרשת את שול, אז התעורר צדק (מלכות שלמלכות) וכנס את שאול בבטאו, ונדחה מלפני דוד, וביא דוד ונקח את שול'].

וכן הרמב"ן (בפלאות מט, ט) עמד על כך שהעקר הוא מלכות דוד, ומלכות שאול היתה שלא לרצונו של הקב"ה.

ובמשיך הרמב"ן:

ולזה רמז הפתוב שאמר (ואשע יג יא): 'אתן לך מלך באפי ואשח בעברתי'. שנתנו לו [לשאול] שלא ברצונו, ולכן לקחו בעברתו, שנתברג הוא ובניו ונפסקה ממנו המלכות.

בהמלכת מלך שאינו מביט דוד המולך מפת 'מלכות השכינה' - נצאו מתחת 'מלכות השכינה'

והקשה בספר 'בשבילי המלך' (להגות ר' שמואל פוגיס לינקמן ז"ל, סימן ג אות י"ט) - על באור המאירי, שהרי בפסוק כתוב שהפגם היה שבקשו מלכות נוספת על מלכות ה', בין אם הוא משבט אחר ובין אם הוא משבט יהודה. וכמו שנאמר 'ויאמר ה' אל שמואל שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך, כי לא אתך מאסו פי אתי מאסו ממלך עליהם...'. וכן מה שאמר שמואל 'ותראו פי נחש מלך בני עמון בא עליכם ותאמרו לי לא פי מלך ימלך עלינו וה' אלהיכם מלכם'. דכאן משמע דעצם בקשת מלך הוא החסרון - בין אם הוא משבט אחר ובין אם הוא משבט יהודה. וצ"ע.

בבקשת מלך בימי שמואל – נתגלתה המאיסה בג' דברים

והנה הוא מספר אחר כך עקר הקלוקל של ישראל מהיכן היה? – וז"ש כי קרע ישראל מעל בית דוד ומליכו את ירבעם בן נבט וידח ירבעם את ישראל מאחרי ה' והטטיאם חטאה גדולה' – שהרי הם חשבו שלא היה כל כך רע למרד במלכות של בשר ודם, ולא ידעו כי מלכות בית דוד הוא דבוק במלכות שמים, וכאלו מרדו במלכות העליון ממש, כי נשבע ה' לדוד וכסאו כשמש נגדו.

ומ"ש בלשון 'קרע' – כי הקרע הנקרא מן הבגד לא יצלה לכל, ואינו ראוי עוד להתפסות בו, כך הם במרד שלקהם (במלכות בית דוד) – פגמו בשכינה הקדושה, ולא הצליחו לעצמם, כי יצאו מתחת מלך הנבחר ממנו ית' והדבוק במלכות שמים, ונכנסו תחת עבד שומר באדוניו והדיחם מעבודתו ית', וז"ש 'ידח ירבעם את ישראל מאחרי ה' והטטיאם חטאה גדולה' – שהיא חטאת העגלים... (וענין פאולי מלכות להג"ח – פקכות להט).

וכן בית המקדש הוא גופה של השכינה, וכמו שאמרו (זהר קלס קמויה, דף נג, טל): "ולא תחברא דא בידא [משכו שלמעלה (השכינה) במשכו שלמטה (המלכות) בגונא דגושמתא וגופא [כמו שמתחברים הנשמה והגוף]. למינהי פליא חד" [וכמו בשאר רמ"ד וואלי (שמות-כג, עמוד ח"ט) לענין המשכו: "במדור הקדוש הנה דאיהו גופא דשכינתא"]". ולכן מאיסת "מלכות בית דוד" ו"בית המקדש" – נלמדים מרבוני של "כי גם" הנלויים ל"אתי מאסו", כי אכן הפגם שבהם הוא משום שהם מביאים למאיסה במלכות שמים.

היאך 'מלכות בית דוד' בונה את 'מלכות השכינה'? והנה מה שבקשת מלכות בית דוד מביאה לבקשת מלכות שמים, וכן לא ידך גיטא, המאיסה במלכות בית דוד מביאה למאיסה במלכות שמים – הוא משום שכל פוחה של 'מלכות בית דוד' הוא מפח 'מלכות שמים', וכביכול 'מלכות שמים' מתלבשת במלכות שמים, וממילא כשמונהגים ע"י 'מלכות בית דוד' – ממילא מנהגים ע"י 'מלכות שמים', כמו מי שמונהג דרך 'קפפה' – שבאמת הוא מנהג ע"י מי שלובש את הקפפה.

ונוספה בזה עוד שני דברים ע"ד הפשט וע"ד הפנימיות: **האחד ע"ד הפשט:** שמיפניו שדוד דבוק בשכינה יותר מכל באי עולם (זהר לך – פט, טו) – לכן אין כמותו מי שמשפיע על עם ישראל שיהיו ג"כ דבקים בשכינה. וכמש"כ (ויקניא כנה-ט): הנה ימים באים נאם ה', והקמתו לדוד צמח צדיק – [אקים לדוד מזרעו צמח צדיק. וזהו מלך השמים. ובהיותו צדיק – יהיו עמו צדיקים רב העולם, כמו שאמרו 'יפרח בגמיו צדיק', ואמר 'הוא ימלא עמי רבים' (זל"ק)]. ומלך מלך והשפיל – [מלוד: ימלך ויגלים] ועשה משפט וצדקה בארץ, בגמיו ותשע יהודה, וישראל ישכן לבטח. ונה שמו אשר יקראו ה' צדקנו – [עם ישראל יקראו למשיח בנה השם, ה' צדקנו, כלומר ה' עושה אותנו צדיקים על ידו].

וכתוב (שע"י גי' טל): **'בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים'** – [שע"י דעתו דעת ה' - מלך המשיח יעשה את הרבים צדיקים].

וכתב רמ"ד וואלי (דברים, פאר משנה תוכה, לה"א, עמוד טל"א):

"כי המלך הוא התל שהכל פונים בו להסתפל במעשיו ולהדמות לו כפי למצא חן בעיניו, ולכן המלכים הרשעים הטטיאו את ישראל, כי היו נגזרים אחרי המלך, באברים של הגוף שנגזרים כלם אחרי הראש".

השני ע"ד הפנימיות: עפ"י רמ"ד וואלי (דברים – פאר משנה תוכה – י, יז):

ששרשו [שרש גשמתו] של מלך – הוא בקתר מלכות למעלה... ולכן אמר 'אשר יבחר ה' אלוקו בו'... שבחירתו תלויה בו ותפרד, כי הוא לבדו יודע שרשם העליון של בני אדם, ולא יהיה מלך למטה – אלא מי שהוא משרש בקתר מלכות למעלה.

באור הדברים: כתוב (הקל"ט, יז) גם את זה לעמת זה עשה האלהים. ודרשו חז"ל שהעולם העליון והעולם התחתון – מכונים זה בנגד זה, וכל פרט בעולם התחתון יש פנגדו פרט המקביל ודומה לו בעולם העליון, ויבא תעוררתא דלתתא אתער לעלא – שכל דבר שהאדם פועל בפרט מסוים בעולם התחתון – זה מפעיל פעולה מקבילה בפרט מסוים שפנגדו בעולם העליון וזהו חקש וישג מטא. וזהו חקש פתא, וישג כחתי, וישג קפלה, ועלו.

ובגון מה שאמרו (זהר קלס קמויה, טל) על מצות [ושמח את אשתו] – "שמחת השכינה הוא". שכאשר אדם משמח את אשתו – ממילא הוא גורם לשמחת השכינה, וזהו מפניו שהפעולה התחתונה מכוננת פנגד הפעולה העליונה [השכינה].

ובחזר לדברי רמ"ד ב'ענין מלך': כל מלך – מקביל למקום עליון הנקרא **"קתר מלכות"**, וממילא כל פעולה שנעשית במלך בעוה"ז – זה מפעיל פעולה מקבילה ב"קתר מלכות" העליון – המשך בעמוד הבא

ויתקבצו כל זקני ישראל ויבאו אל שמואל הרמתי: ויאמרו אליו הנה אתה זקנת ובגיד לא הלכו בדרכיך עתה שיעמה לנו מלך לשפטנו ככל הזוים: וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך לשפטנו ויתפלל שמואל אל ה': ויאמר ה' אל שמואל שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך כי לא אתה מאסו כי אתי מאסו ממלך עליהם: ככל המעשים אשר עשו מיום העלתי אתם ממצרים ועד היום הנה ונעבדו ונעבדו אלהים אחרים פן המה עושים גם לך (שמואל-ט, טז-מ). ואמרו חז"ל (מקלס שזכ טוב שמואל פ"א):

"ויאמר ה' אל שמואל שמע בקול העם וגו' [כי לא אתה מאסו כי אתי מאסו ממלך עליהם, כלומר, לא אתה לבד מאסו, כי גם אותי מאסו, ומג' המלים 'כי – גם – אותי' מאסו – למדים שלשה דברים שישראל מאסו בך, ויבדלתיך (פי' מהכ"י כהנא)].

תני רבי שמעון בן יוחאי: **'אותי' מאסו – 'גם' אותי מאסו – 'כי' גם אותי מאסו** – [לרבות ג' דברים שמאסו בך, ונדמךרש והולך]. אמר ליה הקב"ה, **בשלשה דברים הן עתידין למאסו:** במלכות שמים, ובמלכות בית דוד, ובבנין בית המקדש.

אימת מאסו בשלשית? – בימי רחבעם. הנה הוא דכתוב (מלכים-ט, יז, טז) וישבו העם את המלך דבר לאמר, מה לנו חלק בך, ולא נחלה בךו ישי, לאהליך ישראל, עתה ראה ביתך דוד, ונלך ישראל לאהליך.

א. **'מה לנו חלק בךו'** – זו מלכות שמים [שהשכינה שהיא מלכות שמים – נקראת דוד, וכמו שאמרו בזהר (ח"ג דף טז) כנסת ישראל דאתקריאת סיהרא והוא דוד"].
ב. **"ולא נחלה בךו ישי"** – זו מלכות בית דוד.
ג. **"לאהליך ישראל"** – ולא לבית המקדש.

אמר רבי שמעון בן מנסיא, אין ישראל רואין סימן ברכה לעולם עד שיקחו ריבוקו שלשית. הנה הוא דכתוב (ואשע ג, ה, ו) ע"ש בפירוש: "אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אליהם, ואת דוד מלכם, ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים".
א. **"אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אליהם"** – זו מלכות שמים.
ב. **ואת דוד מלכם** – זו מלכות בית דוד.
ג. **ופחדו אל ה' ואל טובו** – זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בגמיו.

מבאר שעל ידי שבקשו מלך בימי שמואל – נתגלה שהם ימאסו בג' דברים: מלכות שמים, מלכות בית דוד, בית המקדש. אך קשה, דבשלמא המאיסה במלכות שמים – הוא מוכן, שהרי בקשו מלך בשר ודם במקום מלכות שמים, אך מה הרצונה שמאסו במלכות בית דוד, וכי הם פראשו שהם רוצים מלך שאינו ממלכות בית דוד?

אמנם הדברים מתבארים לפי"ד המאיר בסימן הקודם (ג), שמה שאמרו חז"ל **"לפי שהקדימו על ידו"** – הנה, שהקדימו מלכות מלך משבט אחר – למלכות בית דוד. וממילא מוכח שמאסו במלכות בית דוד. ובזה פולג ג"כ שמאסו בבנין בית המקדש, שהרי אין מי שכול לבנות את בית המקדש – אלא מלך מזרע דוד, כי דוד מנצח את השכינה ודבוק בה יותר מכל באי עולם, וכמו שאמרו (זהר לך דף טז, טז):

דוד המלך נקשר בשמו [בשכינתו – הנקראת 'שמו' – משום שעל דה הקב"ה מוציא לפעל את רצונו, ונמצא שהשכינה מגלה את פנימיות רצונו, כשמו של אדם שפועל על פנימיותו] יותר מכל בני העולם, שכתוב (ואשע ג) 'ובקשו את ה' אליהם ואת דוד מלכם' וגו'. הנה דוד קשור בשמו [בשכינתו].

וממילא הוא נרעו ראויים לבנות בית לשכינה. ולכן נקא שלמה בן דוד בנה את בית הבחירה. וממילא, כאשר עם ישראל אמרו שאינם רוצים מלך מבית דוד – פרישו שלא רצו את בית המקדש.

מאיסת מלכות בית דוד וביהמ"ק – מביאה למאיסת מלכות שמים והנה נביא העמיד הדברים באפן זה, שמאיסת מלכות שמים – כתוב במפרש, וכמש"כ "אתי מאסו ממלך עליהם", ומאיסת "מלכות בית דוד" ו"בית המקדש" – נלמדים רק מרבוני של "כי גם" הנלויים ל"אותי מאסו".

והוא בכדי ללמד, שהמאיסה במלכות בית דוד ובבית המקדש – ג"כ פלולים בתוד המאיסה במלכות שמים, ושהכל פלול ב'אתי מאסו'. כי מאיסת מלכות בית דוד וביהמ"ק – מביאה למאיסת מלכות שמים, וכמש"כ רמ"ד וואלי (ויקניא לז עמוד ח"ט):

שהרי מלכות בית דוד ומלכות שמים פלא נוא תדא, וכשמרדו ישראל במלכות בית דוד – פאלו מרדו במלכות שמים ממש, ולכן התקו שלקהם תלוי בנה – שיבקשו שיתגלה פאן למטה בעולם העשיה מלכות שמים ומלכות בית דוד, כענין שאמרו: אחר ישבו בית ישראל ובקשו את ה' אלוקיהם ואת דוד מלכם.

ועוד כתב רמ"ד וואלי (מלכים-ט, כז, טל):

עפ"י הפלל ש"פאתערוטא דלתמא אתער לעלא".

רבנן יתבאר מה שאמרו (וכי וסמטו כס, ט):

ובתיב (אשע יא) בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר. נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יקנס בירושלים של מעלה - עד שיקנס בירושלים של מטה (עין פטנית ג, טא). אימתי? אמר רבי יהודה, כשתחזור מלכות בית דוד למקומה למטה.

ובאורו: שמפנין שהמלך מציג את קוב"ה, לכן מתי שהמלך נקנס בירושלים של מטה ומולך בה - זה נחשב שהקב"ה נקנס לירושלים של מטה, ואז הקב"ה נקנס

ג"כ לירושלים של מעלה.

ונהגה מלך מבית דוד - נשמתו משרשת במתחבד בשכינה [ולכן דוד המלך עלה בגדו להדבק בשכינה יותר מכל באי עולם (זוטר לף - פט, ט)]. וממילא פאשר עושים "אתערוטא דלתמא" שמבקשים נטורחים ועובדים לבסס ולכוון את מלכות בית דוד - ממילא נעשה "אתערוטא דלעלא", שנפעלת כנגדה אותה פעולה במלכות השכינה, שהיא מתבססת ומתכוננת ונבנית, עדי הגנותה אכן שלמה - אכן הראשה - להשפיע הטוב השלם לכל בני ישראל.

תמצית סימן ד:

בבקשת מלך בימי שמואל - נתגלתה המאוסה בג' דברים

במלכות שמים.

שני טעמים לכך שבקשת מלכות בית דוד מביאה לבקשת מלכות שמים: א. כי מלך מבית דוד הכי דבוק במלכות שמים, וממילא הוא משפיע על עמו מצדקתו. ב. כי מלך מבית דוד הכי מקביל למלכות שמים, וממילא פעולות שפועלים במלך - מעוררות אותם פעולות במלכות שמים.

בכך שבקשו מלך בימי שמואל - מאסו בג' דברים: מלכות שמים, מלכות בית דוד, בית המקדש (אוכס טו) * ויתבאר על פי דברי המאירי, שבה שהקדימו לבקש מלך פאשר עדן לא היה מי שראוי למלך משבט יהודה - הוכיחו שמואסים במלכות בית דוד * וכן מאסו בבית המקדש, כי אין מי שראוי לבנות בית המקדש אלא דוד ונרעו * והמרידה במלכות בית דוד מביאה למרידה

סימן ה

מצות שלוח מרגלים, ומצות מנוי מלך - וההשואה ביניהם

ונדבר ה' אל משה לאמר: שלח לה אנשים ויחרו את ארץ כנען ואשר אני נתן לבני ישראל... (פמקד י, א-ט). ופירשו:

שלח לה. לדעתך (סוטה לט, ט), אני איני מצוה לה, אם תרצה שלח. לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו (דברים א, כט), כמה שנאמר ונתקרבון אלי בלכם וגו' (סו, ו) ומשה נמלך בשכינה, אמר: אני אמרתי להם שהיה טובה, שנאמר 'אעלה אתכם מעני מצרים' וגו' (שמות ג, טו). חייבם שאני נתון להם מקום לטעות בדברי המרגלים, למען לא יירשוהו (במ"ד טו, ז-ח).

באר רבנו בחיי:

"כיון קרב [רש"י] לומר, אע"פ שישליחות המרגלים על פי ה' ומצותו - לא היתה המצוה ברצונו, אלא כדי להשלים רצון ישראל שהיו חפצים בכך, וכענין המלך שהיתה מצות השם 'שום תשים עליך מלך', אבל לא היתה ברצונו, כי כן יעיד הנביא 'אתן לה מלך באפי ואקח בעברתי'".

חטא עין הדעת - שאדם בחר להישען על בינתו, במקום לסמוך על הקב"ה בעינים עצומות

בבבאי לבאר את הדברים - נקדים את דברי הרמ"ל ("אליך כמלוס" עמוד טו"ז):

"ואפרש לה עתה ענין ותפקחנה עיני שניכם" (פלאטי ג, טז), וזה, כי בתחלה היו ממש כמי שהולך בעינים סגורות נשען על מי שמביא אותו, ובא הנפש והודיע את חנה שיש דרך אחר בעולם, שאדריבה האדם ידע את הענינים, ויפסקת הוא על עניניו.. ונתפתחה אחריו, ונרדה לעין הדעת. וכשנרדו ממדרגתם - נתן להם להיות מפקחים על עניניהם.. וסוף דבר להיות תמיד בדאגה, שיצטרכו לחזר על פרנסתם וקיומם, וזה סוד בועת אפיד תאכל להם, ונתן לה בהכרח - מה שרצתה בבחירה, כמו שאמרו בדרך שאדם רוצה לילך מולכין אותו".

באר הדברים: הרמ"ל מבאר בכמה מקומות, שענין ותקון העברות, הוא שפניהם מכריחים את האדם לעשות שוב את מעשה העברה, אבל "ללכת עם זה עד הסוף...". משל לאדם שאמר לו המלך אל תקרב את הרעל למקום הישוב, והוא וזלזל באזהרת המלך, ואז אמר לו המלך, לו יהי פדבריה, לא די שתקרב את הרעל למקום הישוב, אלא תשתה בעצמך את כוס התרעלה עד תמה, עד שתצטעק "המלך אמת ותורתו אמת" וצדק באזנתו. וזהו שאחז"ל (שמות כפ, טז): "כשם שקלוסו של הקב"ה עולה לו מן עדן מפי הצדיקים, כך עולה מגיהנם מפי הרשעים.. מה הם אומרים, א"ר יוחנן יפה אמרת.. יפה למדת יפה הורית". והינו שהרשעים שלא האמינו בדבר ה' - עכשו נוכחים לראות כמו עיניהם את אמתות האמונה בדברו.

וזהו היסוד שפתיב פאן הרמ"ל לענין ההשתדלות והדאגה למען הפרנסה: שבתחלה ה' צוה על האדם לסמוך עליו בעינים עצומות, ולא להשען על בינתו העצמית. והאדם העדיף להשען על בינתו, ואז הקב"ה אמר, לו יהי פדבריה, מעכשו רצונך נהפך למצוה, שאני מצוה אותך להשען על בינתך, אבל באפן שתטעם ומרגיש את מרירות הטרחה והדאגה, עד שתצטעק: "יפה אמרת ולמדת הורית לי - לסמוך עליך בעינים עצומות, ואל בינתך אל תשען".

נמצינו למדים שיש שני מהלכים הפיכים זה מזה - כדי לתקן חטא אדה"ר: (א). שהאדם יעמל בכל כוחו על מדת הבטחון. (ב). יש מדה מסכמת של "יסורי לב" מגזרת ה"נסוף דבר להיות תמיד בדאגה", והם נשארים למרות עבודת הבטחון - בבדי שהאדם יציע להקב"ה "יפה הורית" לאדם הראשון. וכנ"ל.

כשבקשו לשלח מרגלים - חזרו שוב על חטא עין הדעת

ונהגה פאשר הקב"ה רצה להכניס את ישראל לארץ ישראל - הוא רצה שימקנו את חטא אדם הראשון, ויסמכו בעינים עצומות לדברי השבח שהקב"ה אומר על ארץ ישראל, וכפי שאמר (שמות ג, ט) 'וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ שהוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש'..

ומפנין שהם בקשו (דברים א, כט) 'נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ' - כי לא האמינו לדברו ית' - הם חזרו פעם שנייה על חטא עין הדעת. [ועל בנייהם שלא בקשו לבדק את הבטחון ה' על ארץ ישראל, נאמר (דברים א, לט) 'ובניכם אשר לא ידעו היום טוב ורע מהם ובאו שמה ואתם אמתנה והם יירשוהו'. אשר לא ידעו היום טוב ורע - שלא חטאו בעין הדעת טוב ורע (וכן הבג"ח פלאטי כספר "לחם חיים" בלחו על עין הדעת ע"פ דל"ו). כי לא חקרו אחרי הבטחון ה' - הם יזכו לבא לארץ ישראל].

לאחר שישאל בחרו להישען על בינתם - בחירתם נהפכה להם למצוה ולהכרח

ואז שוב חזר הספר ליד של חטא עין הדעת, שלאחר שישאל בחרו לשלח מרגלים לבדק אם אפשר לסמוך על השי"ת - אמר להם הקב"ה: "עכשו בחירתכם נהפכה לכם למצוה, שאצוה עליכם לשלח מרגלים - ואתן לכם בהכרח מה שרציתם בבחירה", ונהנו, שעכשו מצוה עליכם להשען על בינתכם, ולטעם את המרירות שבזה, שההשענות על בינתכם תביא אתכם לטעות - חייבם שאני נתון להם מקום לטעות בדברי המרגלים, למען לא יירשוהו" (פלאטי כפ, טז). ועי"ז בסופו של דבר תצטעקו "יפה אמרת ולמדת הורית לנו - לסמוך עליך בעינים עצומות, ואל בינתך אל תשען".

וכמש"כ רמ"ד וואלי, לענין שהמקלית של כל הגלויות - הוא כדי שיודו שהקב"ה צדק במה שאמר לישראל לבחר בא"י, וזה לישונו (יחזקאל כ, ט):

"...שראה הקב"ה שאין תפנה לישראל כי אם בהגלותם בין הגוים.. פי המואס בחיים המתוקים צריך שיסבל את המרים, כדי שיפיר ההפך שביניהם ויחזר לבקש את המתוקים. והוא כענין אמרם ו' טב לה לבר נש דינדע טב וינדע ביש ויהדר גרמיה לטב, ודא הוא רזא דמהימנותא, פלומר: שאין אמונתם של ישראל מתחזקת אלא בכך - להכיר טוב ורע, ולחזר אל הטוב. והוא כענין שנאמר 'אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה'".

וזה באור הענין - שמתחלה, לא היה מרצונו של הקב"ה שישלחו מרגלים, אפנים לאחר שישאל חטאו - זה נעשה למצות השי"ת, כדי שיראו ויאמינו שהשי"ת צדק.

ועכשו בא רבנו בחיי ומדמה את מצות מנוי מלך - למצות שלוח מרגלים. וכענין המלך שהיתה מצות השם 'שום תשים עליך מלך', אבל לא היתה ברצונו, כי כן יעיד הנביא 'אתן לה מלך באפי ואקח בעברתי'..

והדברים יתבארו בסימן הבא.

תמצית סימן ה:

מצות שלוח מרגלים, ומצות מנוי מלך - וההשואה ביניהם

ובבקשת המרגלים חזרו על חטא עין הדעת * שמתחלה ה' רצה שיאמינו לו בעינים עצומות שאר"י טובה * ולאחר שהתעקשו להשען על בדיקתם העצמית - צוה עליהם להשען על בינתם - עד שיוכחו שהשענותם על שכלם היתה רעה, כי היא הביאתם לטעות שהפסידה להם את אר"י * עד שמתוך מרירות הגלות יצטעקו לה "יפה הורית לסמוך עליך בעינים עצומות".

אע"פ שה' צוה לשלח מרגלים - מ"מ לא היתה המצוה ברצונו (כענין פמי עפ"י לשי" וחו"ט) * והקדמה צריך לבאר ענין חטא עין הדעת: מלכתחלה ה' רצה שאדם ונתן יסמכו עליו בעינים עצומות ולא ידאגו לפרנסה פלל * ונתנה התעקשה לסמוך על בינתה העצמית * ואז 'נתן לה בהכרח מה שרצתה בבחירה' - תמיד לטרם ולדאג לפרנסה, עד שמתוך הדאגה יצטעקו לה "יפה הורית לסמוך עליך בעינים עצומות".

סימן ו זקנים שאלו מלך בהגן

"עני ורכב על חמור". ואכמ"ל.

ומכיון שהם בקרו בשאול שהיה בבחינת "משיח בן יוסף" שפועל מהפכת הטבע של עצמו - במקום דוד המלך שהוא בבחינת "משיח בן דוד" שפועל רק מכת השכינה - הרי זה בעצם חזרה על חטא אדם הראשון שרצה לאכל מעץ הדעת.

ואכן איתא בתקונים תנשים להרמח"ל (תפוח ח' - עמוד פ"ה במהדורת מנחם מנדל):

שני המשיחים מוכנים לתפן שתי מדרגות: עין הדעת ועין הסיים, שנאמר בהם (פלאשית טו): 'ונצמח ה' אלהים מן האדמה כל עין נחמד למראה טוב למאכל, ועין הסיים בתוף הגן ועין הדעת טוב נרע' - 'ועין הסיים בתוף הגן' - זה משיח בן דוד. 'ועין הדעת טוב נרע' - זה משיח בן יוסף.

ואמנם לאחר שבקרו בכך - נסו להם בהכרח מה שרצו בבחירה, ומעתה זה כבר נהפך למצוה, שה' צוה בתחלה למנות את שאול למלך, כדי שיכיר עד הסוף כמה היה רע מה ששאול, עד שיציעו "יפה אמרת ולמדת והורית" לאדם הראשון (פלאשית טו), 'ומעין הדעת טוב נרע' לא תאכל ממנו.

'עין הדעת' - תחלתו בפשיעה, וסופו באנס ובמצוה

ומעתה תתנשב הקושיא שפיתחנו בה. שבאמת שני הדברים צדקו יחדיו: מצד אחד - זקנים שאלו בהגן, כי עקשו זו היתה מצוה לשאל להם מלך שהוא בבחינת "משיח בן יוסף". ומצד שני - ה' הוכיחם על כך מצד בחירתם הראשונה - שהיא הבחירה בחטא עין הדעת.

הדברים יתבאר עפ"י המושג (פלא מנחם טו):

"הקשרתי במקצת נקו - סבתי בשלומי נקו כהקשר כל נקו".

ובאר הגר"א (פלאי אלול טו):

הקשרתי במקצת נקו. כי יש עונות שבאין באנס ושוגג, ואפ"כ נענש עליהן, כי עברה גזירת עברה, ואדם מטמא עצמו מעט כו'.

"הקשרתי במקצת נקו" - אם התסלתי מקצת נקו במיד.

"סבתי בשלומי נקו" - נתחבתי גם בהמשך הגוף שהמשיח אח"כ באנס -

"הקשר כל נקו" - קאלו אני הקשרתי במיד את כל הנקו.

וכן באו: נכון שעקשו זה כבר היה באנס, ואפילו במצוה מאת השי"ת, והנה אסור להם להתחמק ממצוה זו. ולכן "זקנים שאלו בהגן".

ומכל מקום הקב"ה הוכיחם על זה, כי הם בבחינת 'תחלתו בפשיעה וסופו באנס', שהיה חטא אדם הראשון נחטא ישראל במצרים וביציאת מצרים, שנמשכו לכל הדורות - שהיה התחיל בבחירה.

ולכן במידת פאן ה' הוכיחם על הקלוקל שהיה בדורות הראשונים:

(ו) ויאמר ה' אל שמואל שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך כי לא אתה מאסו כי אתי מאסו מלך עליהם: (ו) ככל המעשים אשר עשו מיום העלתי אתם ממצרים ועד היום הנה ונעבדני ונעבדו אלהים אחרים כן המה עשים גם לך:

כי עקר התוכחה היא מצד הדורות הראשונים ששם זה היה בבחירה, ועקשו זה רק תוצאה באנס מכם בחירת הראשונים. וכנ"ל.

וכן בחטא המרגלים אמרו (פמלך ק"ב - טו):

כיון שאמרו למשה נשלקה אנשים לפנינו, התחיל משה עומד ותוהא אמר אפ"ש לי לעשות דבר עד שאמלך בהקדוש ברוך הוא, הלא נמלך, אמר לו כך וכך בניד מבקשים, אמר לו הקדוש ברוך הוא אין זה תחלה להם, עד שהם במצרים הלעיגו לי, שנאמר (השע"ז טו): 'זו לעגם בארץ מצרים', למודים הם לך.

הרי גם בחטא המרגלים - ה' הטיל את עקר כבוד האחריות והתוכחה על דורות הראשונים, ולמעלה, עד אדה"ר בחטא עין הדעת - שמפ"ם זה נמשך מה שעקשו בקשו לשלם מרגלים.

ומעתה מתבארים דברי רבנו בס"י שמדמה את מצוה מגוי מלך - למצוה שלוש המרגלים.

ובענין המלך שהיתה מצוה השם 'שום תשים עליך מלך', אבל לא היתה ברצונו, כי כן יעיד הנביא אה"ר לך מלך באפי ואקח בעברתי.

שבשניהם הוא מצוה שבדיעבד, לאחר שאדם בסתר בחטא עין הדעת - להשען על בינתו וכוחו העצמי, ולכן ה' נתן לו שתי מצוות אלו: א. לשלם מרגלים ולבדק בכות בינתם העצמי את דברי ה'. ב. למנות מלך שאינו משבט יהודה - שהוא מנהיג את עמו מכם בינתו וכוחו העצמי, ולא רק מכם מלכות השכינה.

(דברים י"ז): כי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבתי: (טו) שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:

ואמרו חז"ל (סנהדרין כ"ג):

"תבא ר"א אומר: זקנים שבדור בהגן שאלו, שנאמר (שמואל ב' טו): 'תנה לנו מלך לשפטנו, אבל עמי הארץ שבהו קלקלו שנאמר (שמואל ב' טו): 'והינו גם אנחנו ככל הגוים ונשפטנו ונצא לפנינו ונצא את מלחמתנו'.

וקשה, ולכאורה הוא סתירה מניה וביה, שר"א אומר שזקנים שבדור בהגן שאלו, והלא בבבאי רואים שמיד לאחר דברי הזקנים הקב"ה הוכיחם [ראה לעיל (סימן ב) שהובא סדר הפסוקים בבבאי].

בקשת מלך בימי שמואל -

הוא לסמך על כח בשר ודם במקום על השי"ת

ונבא לישב בס"ד. הנה אמרו חז"ל (תפוח סנהדרין ד' ט):

היה רבי יהודה אומר: 'שלוש מצוות נצטוו ישראל בביאתו לארץ: למנות לך מלך, ולבנות בית הבחירה, ולהכריח נרע עמלק. אם כן למה נענשו בימי שמואל? אלא לפי שהקדימו על ידו (וכן הוא צפ"פ שופטים פ"א).

ובפרק ב-ג, הבאנו ב' באורים שהם אחד לדברי חז"ל 'לפי שהקדימו על ידו'.

הבאור הא': שהקדימו מלכות בשר ודם - למלכות השכינה. (והנה עפ"י הרמ"ל (תפוח סנהדרין כ"ג):

הבאור הב': שהקדימו מלכות משבט אחר - למלכות בית דוד (וכמש"כ המאירי הקדמה לתהלים: הוריות י"א, ב).

ובעצם הפרוש עפ"י הרמ"ל 'לפרוש המאירי אחד הם, וכפי שהרמ"ל עצמו הזכיר את עקר דברי המאירי, שמכיון שבקשו מלכות בשר ודם קדם שסמיו לכבש את אר"י ונתבססה מלכות השכינה - ממילא לא יכלו לקבל אלא מלך משבט אחר [שאינו משבט יהודה], שרק הוא זה שיכול למלך קדם שנתבססה מלכות השכינה. כי מלך משבט יהודה - אין לו מעצמו כלום, אלא מה שמקבל ממלכות השכינה, וכל עוד שלא מתבססת מלכות השכינה - אין לו כח למלך כלל.

(הנה בשני הפגמים - א). הקדמת מלכות ב"ו למלכות השכינה, ב). הקדמת מלך משבט אחר למלך משבט יהודה - בשיניהם הוא חטא עין הדעת, ומאותה סבה שהיה בחטא בקשת שלוש המרגלים.

כלומר, שאם הם היו מבקשים את המלך רק אחרי שסמיו לכבש את אר"י, שאז מלכות השכינה נתבססה בשלמות - כי אז כח מלכות המלך היה מכת מלכות השכינה, ואין פאן מאיסה במלכות ה'.

אך מכיון שהם בקשו מלך קדם שנתבססה מלכות השכינה בכבוש אר"י - זה מוכיח שהם רוצים מלך שכת מלכותו הוא מכת עצמו, ולא מכת מלכות ה', ולכן זה נקרא שמואל במלכות ה'. והנה שהוכיחם שמואל (ו' ט): 'אתם היום מאסתם את אלהיכם אשר הוא מושיע לכם מכל רעותיכם וצרתיכם ותאמרו לו כי מלך תשים עלינו'.

בקשת מלך בימי שמואל - הוא חזרה על חטא עין הדעת

ומעתה, מכיון שהם רצו מלך שמואל מכם עצמו - הרי בזה הם רצו לסמך על בינת ויכלת בשר ודם שבעשה צרכיהם, ולא רצו להמתין עד שימלך דוד המלך, שהוא מלך רק מכת מלכות השכינה, ואז זה נחשב שהשכינה היא זו שדואגת לצרכיהם, והם הולכים אחרי השכינה בעינים עצומות. וכמש"כ במלך מבית דוד 'והיתה מנותחו כבוד' (שע"ט י"א), שהכל אצלו הולך בגסים ובמנוחה, ואינו צריך למלחמה בדרך הטבע.

ומאידך משיח בן יוסף - שהוא מלך משבט יוסף - הוא איש מלחמות, כי הוא צריך למלחמה בדרך הטבע.

והם העדיפו את שאול שהיה בבחינת "משיח בן יוסף", וכמש"כ הגר"א (פלאו לפלא ללניעו"ט דף ט):

"רק אם יבא, יבא קדם וימלוך משיח בן יוסף, כמו שאול קדם לדוד" (כלומר, שאם יבא - אזי משיח בן יוסף יבא באופן של מלוכה מפורסמת - "מלכות משיח", וכן שמואל מלך במלכות מפורסמת קדם לדוד, ואם לא יבא - משיח בן יוסף יהיה באופן של

תמצית סימן ו:

זקנים שאלו מלך בהגן

זקנים שבקשו מלך בימי שמואל - בהגן שאלו * (סנהדרין כ"ג, ט) * וקשה, שהרי הקב"ה הוכיחם על שבקשו מלך ב"ו במקום מלכות השכינה * וי"ל שהנה בקשת מלך כפי שבקשו, היתה חזרה על 'חטא עין הדעת' * והטעם: משום שרצו לסמך על מלך שמואל מכם עצמו ולא רק מכם מלכות השכינה * ונהי זה חטא עין הדעת - שאינם סומכים על השכינה בעינים עצומות.

